

سوال

معنای توحید ربوبیت و حقیقت آن چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

توحید ربوبیت یعنی: یگانه دانستن الله در افعال او مانند خلقت و ملک و تدبیر و روزی‌دهی و زنده گرداندن و میراندن و فرستادن باران و دیگر کارها، زیرا توحید بنده کامل نمی‌شود مگر آنکه اقرار نماید الله متعال پروردگار همه چیز و مالک و خالق و رازق همه چیز است، و اوست که زنده می‌کند و می‌میراند و سود و زیان می‌رساند و تنها اوست که دعا را اجابت می‌کند و همه‌ی کارها به دست اوست و همه‌ی خیر در دست اوست و بر هر کاری تواناست. ایمان به قدر خیر و شر نیز جزو این توحید است.

مشرکانی که پیامبر ﷺ به سوی آنها مبعوث شد با این توحید مخالفتی نداشتند بلکه به طور کلی به آن اقرار داشتند، چنانکه الله متعال می‌فرماید: **وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ** [زخرف/ ۹] (و اگر از آنان بپرسی آسمان‌ها و زمین را چه کسی آفریده، قطعاً خواهند گفت آنها را همان شکست‌ناپذیر دانا آفریده است).

آنان اعتراف داشتند الله امور دنیا را تدبیر می‌کند و اوست که ملکوت آسمان‌ها و زمین را به دست دارد، بنابراین دانسته می‌شود که اقرار به ربوبیت الله تعالی برای آنکه بنده مسلمان باشد کافی نیست، بلکه همراه با آن باید به لازمه‌ی آن یعنی توحید الوهیت و یگانگی الله در عبادت نیز پایبند باشد.

این توحید - یعنی توحید ربوبیت - را هیچ‌یک از انسان‌ها انکار نکرده‌اند، یعنی هیچ یک از مخلوقات نگفته‌اند که عالم دو خالق دارد که با هم برابرند، بنابراین کسی توحید ربوبیت را انکار نکرده، مگر آنچه فرعون انجام داد اما همین نیز از روی تکبر عناد بود، چنانکه ادعای پروردگاری نمود؛ الله متعال سخن او را چنین نقل کرده که گفت: **فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى** [نازعات/ ۲۴] (پس گفت: من پروردگار برتر شمایم)، **مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي** [قصص/ ۲۸] (خدایی جز خودم برای شما سراغ ندارم) و این از روی تکبر اوست، زیرا قطعاً می‌دانست که پروردگار کس دیگری است، چنانکه خداوند متعال درباره‌ی او و قومش می‌فرماید: **وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا** [نمل/ ۱۴] (و با آنکه دل‌هایشان به آن یقین داشت از روی ظلم و تکبر آن را انکار کردند). همچنین در حکایت سخن موسی می‌فرماید: **لَقَدْ عَلِمْتَمَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ**

[اسراء/ ۱۰۲] (قطعا می‌دانی که این [نشانه‌ها] را [کسی] جز پروردگار آسمان‌ها و زمین نازل نکرده است) یعنی فرعون در دل خود اقرار داشت که الله پروردگار است.

همینطور مجوسیان نیز در توحید ربوبیت دچار شرک شده‌اند، چنان که گفتند: جهان دو خالق دارد: تاریکی و نور. اما با این وجود این دو خالق را با هم برابر ندانستند بلکه می‌گفتند: نور بهتر از ظلمت است، زیرا خالق خیر است و ظلمت خالق شر است. از سوی دیگر تاریکی عدم است و روشنی ندارد، در حالی که نور وجود دارد و روشنایی دارد، بنابراین در ذات خود کامل‌تر است.

اما اقرار مشرکان به توحید ربوبیت معنایش این نیست که به وجه کامل به آن باور داشتند، بلکه همانطور که خداوند در آیات پیشین بیان نموده آن را به طور اجمالی قبول داشتند، اما کارهایی انجام می‌دادند که این توحید را دچار اشکال می‌کرد، از جمله نسبت دادن بارش باران به ستارگان و اعتقادشان به این که کاهنان و ساحران غیب را می‌دانند و دیگر نمونه‌های شرک در ربوبیت، اما در هر صورت شرک آنان در ربوبیت بسیار کمتر و محدودتر از شرکشان در الوهیت و عبادت اس. از الله خواهیم ما را تا هنگامی که به دیدارش می‌شتابیم بر دین خودش ثابت نگه دارد.

والله اعلم

مراجعه نمایید به: تیسیر العزیز الحمید (۳۳) و القول المفید (۱۴/۸).